

د افغانستان اسلامي جمهوري دولت
لوړو زده کړو وزارت
کندهار پوهنتون
ښوونې او روزنې پوهنځی
پښتو خانګه

په بې علمۍ او ناپوهۍ د پاچهي خوبونه نور له سره وباسئ !!

پوهنيز سيستم په لوی کندهار کي

Ketabton.com

لارښود استاد : څېړندوی شېر شاه رشاد

ځانګړنې :

موضوع:

پوهنيز سيستم په لوی کندهار کي

څېړونکي:

بېلابېل محصلين

لارښود استاد:

څېړندوی شېر شاه رشاد

انلاين چاري:

مختار احمد احسان - د لراوېرو وېبپاڼې برېښنایي کتابتون

څېړنغونډه ۱۳۹۲ ل. کل د غويي ۱۷ د پښتو ژبي او ادبياتو خانگه - کندهار پوهنتون

د ښووني او روزني پوهنځي د پښتو ژبي او ادبياتو د خانگي د درېمي ټولگي په دوهم سمسټر کي يو مضمون د څېړني په نامه په کار کولم کي سته. ددې مضمون په لومړي ورځو کي د څېړني اساسات توضيح او تشریح سول. د تطبيقي څېړني له پاره "پوهنيز سيستم په لوی کندهار کي" موضوع ددې ټولگي دوي مياشتني کار محصلينو ته وسپارل سو .

ددې ټولگي گرده محصلين ۹۱ کسه دي، نهه، نهه کسه پر لسو ډلو ووېشل سول او دهرې ډلي له پاره د څېړني د موضوع يوه، يوه برخه وويشه سوه، لس برخي په لاندي توگه وي:

- ۱- په ښوونځيو او مدرسو کي روزنيز اړخ
- ۲- د ټولني اغېزې پر اوسني پوهنيز سيستم باندي
- ۳- د پلرونو او ميندو له خوا ښوونځيو ته د اولادونو د نه لېرلو سببونه
- ۴- پخوانی مروج او اوسنی پوهنيز سيستم
- ۵- د ښوونځي، مدرسې او خصوصي ښوونځي توپيرونه
- ۶- نوی نصاب او د ښوونکو سويه

- ۷- نوې تکنالوژي په پوهنيز سيستم کې
- ۸- د ښځو د تعليم د کچې د کښته والي علتونه
- ۹- په لوی کندهار کې د ۱۲ فارغين، په کانکور کې شموليت او د آزمويني نتايج
- ۱۰- د ښوونځيو د ځولو علل

د دې څېړني له پاره ۸۴۳ مرکې سوي دي، ۸۲۴ پوښتنليکونه راټول سوي دي، د ۱۳۰ عامو خلکو نظر غوښتل سو دی. ۳۷ ښوونځي، ۱۲۵ ښوونکي، ۱۸۵ زده کوونکي د څېړني منابع دي، د څېړني ميتود په لويه کچه مرکه او پوښتنليک دی.

د څېړني اقتصادي لگښت خپله محصلينو پرغاړه اخیستی وو. د څېړني پايلې د ۱۳۹۲ کال د غويي په ۱۷ ورځ په کندهار پوهنتون کې د يوې څېړنغونډې په بڼه وگډونوالو ته وړاندي سوې، له بده مرغه چې د پوهني وزارت او رياست کوم استازي پکښې برخه اخیستې نه وه .
د څېړني پايله ښيي چې پوهنيز بهير په لوی کندهار کې د خلکو د رضایت او قناعت وړنه دی او د خلکو له اړتياوو سره متناسب نه دی .
د څېړني پايلې په جزئياتو په لاندې ډول دي:

۱- موضوع: په ښوونځيو او مدرسو کې روزنيز اړخ

د دې موضوع په اړه له يوه روزونکي اولسو ښوونکو سره په څلورو ښوونځيو کې مرکې سوي دي. په کندهار ولايت کې ۴۲۴ ښوونځي رسمي ثبت دي، خوشاوخا درې پر څلور (۳/۴) ټي فعال دي، ۲۰ رسمي دیني مدرسې دي، ۱۳ رسمي خصوصي ښوونځي دي، رسمي اسناد ښيي چې شاوخوا دوه لکه زده کوونکي په زده کړه بوخت دي. اوس د کندهار ښار د نجونو په لسو ښوونځيو او د هلکانو په شلو ښوونځيو کې روزنيز ښوونکي مقرر دي. په ښوونځيو او مدرسو کې د ښې روزني او د بډاخلاقو، پردي کلتور او ناوړه فلمونو د ليدني دمخنيوی به پاره تبليغ کوي، خو په مدرسو کې دا روزنيز سيستم بريالی غوندي دی چې د دوی له تجربو څخه په ښوونځيو کې هم بايد کار واخیسته سي. خو په مدرسو کې يوه نېمگړتيا داده چې په ټولو مدرسو کې يو نصاب نسته او عصري علوم نه لوستل کېږي .

۲- موضوع: د ټولني اغېزې پر اوسني پوهنيز سيستم باندې

د دې موضوع په څېړنه کې له ۲۰۰ کسانو سره مرکه سوې ده، لاندې پوښتنې مطرح سوي دي:
الف: د پوهني په اړه ستاسي نظر او خپل اولادونه آیا ښوونځي ته لېږي؟
۷۲ په سل کې پوهنه د ټولني په گټه بولي او خپل اولادونه ښوونځي ته لېږي .
۲۸ په سل کې خپل اولادونه ښوونځي ته نه لېږي، چې په هغو کې بيا د ۸۳ په سل کې د نه لېږلو سبب اقتصادي موضوع ده .
ب: د اولادونو د زده کړې په اړه د ښوونځيو يا مدرسو له ادارې سره وينئ؟

۱۳ په سل کې، هو

۸۷ په سل کې، یا

ج: د پوهنې اغېزې پر ټولنه څه دي؟

د کتابونو، مجلو، اخبارونو او نورو چاپي رسنیو د بدل

د پوهې عام بدل

له د باندې نړۍ سره د پراړۍ

۳- موضوع: د پلرونو او میندو له خوا بنوونځیو ته د اولادونو د نه لېږلو سببونه

ددغې موضوع په اړه ۳۲ د نظر خاوندان، ۳۸ د بنوونځیو بنوونکي، ۱۳۰ عام وگړي او ۹۰ زده کوونکي پوښتل سوي دي .

۴۹ په سل کې نامني لوی سبب بولي

۲۹ په سل کې اقتصادي عامل

۱۲ په سل کې د زده کړې ناسم تعبیر

۲ په سل کې د ټولني دوديز شرايط

۴- موضوع: پخوانی مروج او اوسنی پوهنيز سيستم

دا موضوع په ۱۸ بنوونځیو کې له ۲۸ بنوونکو څخه پوښتل سوي ده .

الف: د پخواني مروج سيستم بڼېگنې:

د زده کوونکو نظم او ډسپلین

په لوړو ټولگيو کې پر ټولنيزو او طبعيو علومو وېش

د يوه او پرله پسې نصاب لرل

د بنو او تکره بنوونکو روزل

ب: د پخواني مروج سيستم نیمگړتیاوي:

زده کړه انفرادي وه

د زده کوونکو جرئت لږ و

د زده کړي درسي مواد محدود ول او نور مرستندويه مواد نه ول

۸۰ په سل کې ښوونکي د درس محور و

ج: د اوسني پوهنيز سيستم ښېگڼي:

د ښوونکو او زده کوونکو گډه زده کړه (لاتر او سه په ټولو ښوونځيو کې مروج نه ده)

د ښوونکو له خوا انځوريزه ښوونه (لاتر او سه په ټولو ښوونځيو کې مروج نه ده)

د ښوونکو تدریسي مفردات او پلان

په نويو کتابونو کې ښه صحافت

د: د اوسني پوهنيز سيستم نیمگړتیاوي:

لايحيې راوړي، خو نه عملي کېږي.

د تدریسي نصاب ژر بدلون او له نصاب سره سم د ښوونکو نه روزل

د لومړيو ټولگيو له پاره ډېر مضامين

د زده کوونکو د خوښي څانگه (ټولنيز او طبيعي) نه ټاکل

ښوونکو ته له مسلک سره سم د مضامينو نه ورکول

۵- موضوع: د ښوونځي، مدرسې او خصوصي ښوونځي توپيرونه

په دې موضوع کې ۳۴ ښوونکي، ۴۲ زده کوونکي او ۷ کسه اداري مسولين پوښتل سوي دي .

لومړۍ - د نصاب مسئله:

د رسمي لېسو او خصوصي ښوونځيو نصاب تر ډېري اندازې هماغه دولتي نصاب دی چې د مرکزي دولت

له خوا ټاکل سوی دی. خو د تدریس او درسي میتود په باب د ښوونکو خپل سلیقوي برخورد معموله خبره ده. په دې

باب د یادوني وړ خبره دا ده چې په دیني برخه کې زموږ مدرسې کوم مشخص درسي نصاب نه لري.

دوهم - د تعلیمي سويې مسئله:

د تعلیمي سويې څخه زموږ مراد دا دی چې د کوم ښوونځي زیاتو شاگردانو لوړو زده کړو ته لاره موندلې

ده، موږ له خپلې دې څېړنې څخه دا نتیجه ترلاسه کړه چې د ځینو رسمي لېسو زیاتو شاگردانو لوړو زده کړو ته لاره

موندلې ده. خو د خصوصي لېسو او مدارسو شاگردان بېخي پر هیش حساب دي.

درېیم - د چاپیریال مسئله:

له چاپیریال څخه زموږ مقصد د مکاتبو او مدارسو هغه برخې دي چې زده کوونکي د تفریح پر مهال د هوا

تبدیلی له پاره ورته راوړي. په دغو ساحو کې باید د زرغونوالی پوره مراعت سوی وي. د دې په څنگ کې د

سپورتي میدانونو او نورو آسانتیاوو لرل هم د ښه چاپیریال نمایندگي کوي. زموږ له څېړنې څخه معلومېږي چې په

سلو کې پنځه رسمي لېسې له دغو بڼېگڼو څخه برخمنې دي. شخصي مکتبونه اکثره په شخصي کورونو کې جوړ سوي دي، چې طبيعي خبره ده پورته بڼېگڼې نه لري. مدرسې او د ديني زده کړو اکثره مرکزونه هم د شخصي مکاتبو په برخليک اخته دي.

څلرم - د علمي تجارو او لابراتوارو نېستي:

په دغه اړه رسمي لېسې او شخصي مکاتب پوره توپير لري. که څه هم په ځينو لېسو کې د لابراتوار په نوم خاصي ځوني موجود دي، خو ډېره لږه استفاده ورڅخه کېږي. خو په شخصي مکاتبو کې د لابراتوار او تجربو يادول يوه افسانه بڼکاري. دا پېښه ښيي چې د ښار له ټولو زده کوونکو څخه په سلو کې تقريباً ۱۰ فيصده زده کوونکي له لابراتورونو او علمي تجارو څخه برخمن دي، دا چې هغوی به له دې لارې کوم مهارتونه ترلاسه کړي او زده کړي وي بېل بحث غواړي.

پنځم - د کتابتونو نه موجوديت:

په مکاتبو او مدارسو کې د لويو کتابخانو موجوديت د زده کوونکو له پاره ډېر اړين کار دی. زده کوونکي کولای سي چې د خپلو درسي موادو پر څنگ د کتابخانې له بېلابېلو کتابونو څخه د ممدو کتابو په ډول استفاده وکړي. اوس مهال په کندهار ښار کې خورا لږ داسې لېسې سته چې کتابتونونه ولري، کومې لېسې چې کتابخانې لري، تر اوسه ئې زده کوونکي په دې نه پوهېږي چې څه ډول بايد د کتابخانو له کتابونو څخه استفاده وکړي. زموږ د څېړنې پر بنسټ په مدارسو او شخصي مکاتبو کې کوم داسې کتابتون چې په يادولو و ارزې وجود نه لري. شپږم - د استادانو له پاره د ورکشاپونو جوړول:

ددې څېړنې نتایج ښيي چې: د مکاتبو د استادانو له پاره په بېلابېلو وختونو کې علمي او تعليمي ورکشاپونه جوړ سوي دي، خو له دغې ښېگڼې څخه د مدارسو استادان محروم دي.

اووم- د معلمينو او استادانو مسئله:

د رسمي ښوونځيو په سلو کې ۸ معلمين ليسانس دي، پاته ښوونکي د دولسم ټولگي فارغين دي. د مدارسو اکثریت ښوونکي د دوولسم زده کړي لري، ډېر لږ ټي په ديني او مذهبي پوهنو کې لاسرسی لري. په داسي حال کې چې د مدارسو استادان بايد سل په سلو کې له ديني او مذهبي اموراتو څخه آگاه وي. عيني مشاهدات:

په ځينو رسمي مکاتبو کې په مشخص ډول ښځينه ښوونځيو کې داسي معلمين درس ورکوي چې پښتو ئې دوهمه ژبه ده او يا بالکل په پوهېږي نه. کله چې زده کوونکی د يو څه په اړه پوښتنه وکړي معلم صاحب وايي چې زه په پښتو نه پوهېږم.

په ځينو ښځينه مکاتبو کې په لوی لاس زموږ سيميزرواجونه او بازی، له منځه وړل کېږي او پر ځای ئې د نورو هيوادونو کلتوري او فرهنگي مناسباتو ته ځای ورکول کېږي. په دې ښوونځيو کې د پردي کلتور مخنيوی خو پرېږده د بل د کلتور او ژبې له پاره کار کېږي.

۶- موضوع: نوی نصاب او د ښوونکو سويه

د موضوع په ۱۲ لیسو کې له ۳۰ ښوونکو او ۴۵ زده کوونکو سره څېړل سوي ده پخواني ښوونکي په خپلو مضامينو کې ډېر تکړه دي. له ۱۲ څخه فارغ مقرر سوي ښوونکي پوره تجربه او پوهه نه لري. ليسانس ښوونکي لږ دي. د نوي نصاب په اړه ورکشاپونه او تړینگونه لږ دي. د نوي نصاب په درسي کتابونو کې د پري تیروتني سته، چې کله کله نوي ښوونکي هم نه په پوهېږي او په هغسي تیروتلې بڼه ئې وربښي. د تدریسي نصاب ژر بدلون یوه لویه فاجعه ده

۷- موضوع: نوي تکنالوژي په پوهنيز سيستم کې

ددې موضوع په اړه ۵۵۰ مرکې سوي او ۸۰۰ پوښتنلیکونه ویشل سوي دي، له دې ټولو څخه ۷۰ په سل کې د ښوونځيو او پوهنتونو زده کوونکي، ۱۵ په سل کې ښوونکي، ۲ په سل کې حکومتي کارکوونکي، ۹ په سل کې د نېټ کيفي د انټرنېټ کاروونکي دي. د پوښتنلیکو او مرکو پایله ښيي، چې په نوي تکنالوژي کې موبایل تر ټولو ډېر کارېږي، ترهغه وروسته کمپیوټر، انټرنېټ، تلویزیون او پروجیکټور دي. د موبایل کارونه:

۷۰ په سل کې د خبرو له پاره

۱۵ په سل کې د فلمونو او گیمونو له پاره

۱۵ په سل کې د خبرونو او درسونو له پاره
د کمپیوټر کارونه:

۷۵ په سل کې کمپیوټر ټی زده دئ

په هغو کې ۳۵ په سل کې خپل کمپیوټر لري

په هغو کې ۳۰ په سل کې خپل کمپیوټر نه لري، خو نېټ کیفیت ته لاسرسی لري

په هغو کې ۳۵ په سل کې نه خپل کمپیوټر لري او نه هم نېټ کیفیت ته لاسرسی.

د انټرنېټ کارونه:

۲۵ په سل کې کسانو نېټ زده دئ

په هغو کې ۱۸ په سل کې د ښوونځیو ښوونکي، د لوړو ټولگیو زده کوونکي او محصلین دي .

په هغو کې ۷ په سل کې دولتي کارکوونکي او شخصي کسان دي .

په هغو کې ۳۰ په سل کې خپل یا دولتي نېټ کاروي .

په هغو کې ۷۰ په سل کې نېټ کیفیت ته ځي .

د تلویزیون او پروجیکټور کارونه:

۱۰ په سل کې ښوونځي ټی لري

۹۰ په سل کې ښوونځي ټی نه پېژني .

۸- موضوع : د ښځود تعلیم د کچې د کښته والي علتونه

ددې موضوع په اړه په پینځو لیسو او یو منځني ښوونځي کې له ۲۰ ښوونکو او ۱۵ زده کوونکو سره

مرکې سوي دي. ددې مرکو پایله لاندې علتونه رابښيي:

د لیک او لوست کښته کچه

د پوهني په گټو نه پوهېدل

د رسنیو له لاري د عامه پوهاوي نستون

په کښته ټولگیو کې د هلکانو او نجونو گډې زده کړې

د نجونو زده کړې له پاره د ښو شرایطو نه موجودیت

په کوڅه او بازار کې د نجونو ځورونه

د ښځینه ښوونکو نه بسنه (عدم کفایت)

۹- موضوع : په لوی کندهار کې د ۱۲ فارغین، په کانکور کې شمولیت او د هغو بریالیتوب

دا موضوع د رسمي شمېرو په راتلولو او د لوی کندهار او د هېواد له نورو سیمو سره د هغو د پرتلني پر

میتود ولاړه څېړنه ده.

رسمي شمېرې ښيي، چې په ۱۳۹۱ ل کال کې (۲۳۵۰۰۰) کسه له ۱۲ څخه فارغ دي، په هغو کې (۱۹۷۰۰۰) فارغینو په

کانکور آزموینه کې نوم لیکنه کړې ده او یوازي (۱۷۲۰۰۰) کسو په دې آزموینه کې گډون کړی دئ، چې په هغو کې

(۴۹۰۰۰) ځوانان بریالي سوي دي .

د لوی کندهار د گڼ مېشتو څلورو ولایتونو (کندهار، هلمند، زابل او روزگان) د ۱۲ فارغین په ۱۳۹۱ ل. کال کې یوازې (۴۳۲۰) کسه دي، چې د ټول هیواد ۲ په سل کې هم نه جوړوي. او که له ځینو پخوانیو نوم ورکو او لسوالیو سره چې اوس په مصلحتي سیاست کې و ولایت ته لوړ سوي دي، پرتله سي، ددې پښتني څلورو ولایتو ټول فارغین د هغې نوم ورکي اولسوالی په سر نه دي. د پخوانی اولسوالی او اوسني ولایت ډایکنډي د ۱۲ فارغین په ۱۳۹۱ ل. کال کې (۵۴۷۵) کسه دي او د غزني د خواجه عمر د هزاره وروڼو د اولسوالي فارغین هم په یوازې سر نژدې پینځه زرو ته رسېږي .

لوړو زده کړو وزارت
کندهار پوهنتون
ښوونې او روزنې پوهنځی

د تودو سیمو د کانکور ځنډیده او د ځوانانو نه لېوالتیا له لوړو زده کړو سره !

له ښوونځي څخه فراغت   د کانکور اخیستنه   د کانکور پايله   د پوهنتون پیل (په تودو سیمو کې)

د غبرګولي میاشت   شپږ میاشتي   مرغومي   ۳ میاشتي   کب   شپږ میاشتي   د بل کال وږی

د یوه ځوان د ضیاع موده   ۱۵ میاشتي یا یو کال او درې میاشتي

د ۱۳۹۱ کال فارغین $15 \times 2019 = 30285$ میاشتي

که د هیواد راتلونکي ته نظر واچوو، بالغ او عاقل انسانان خو پرېږده، حتی یو کوچینی هم په دې پوهېږي چې د هېواد ګرده چاري په هغه چا پورې اړه لري، کوم چې تعلیم او تحصیل ئې کړی وي. په بې علمۍ او ناپوهۍ د پاچهۍ خوبونه نور له سره وباسئ !

په دې لړ کې یوه بله ملي او حیاتي مسئله چې د تودو سیمو (ګرم سپرو) ولایتونه ورسره مخامخ دي، هغه د ۱۲ فراغت مهال، د کانکور د آزمویني ورکړه، او بېرته که د تودو سیمو پوهنتون ته دا فارغ ځوان بریالی سو، دی د خپل ژوند د ډېر ګران او مهم پړاو پینځلس میاشتي له لاسه ورکوي، په داسي حال کې چې د سړو سیمو ځوان فارغ

په لیندۍ میشتات کې فارغ کېږي، په مرغومي کې د کانکور آزموینه ورکوي او په کب یا وري کې پوهنتون پیلوي. د ژوند یوازې درې میاشتي ئې انتظار ویوست .

که دوخت په اهمیت پوه خلک و او سو او څه ارزښت راته ولري زموږ ددې کال (۱۳۹۱) فارغین د کندهار (۲۰۱۹کسه) او د لوی کندهار د اییا (۴۳۲۰کسه) دي او هریوه ئې د ژوند ۱۵ میاشتي له لاسه ورکړي دي . که موږ د تودو سیمو ولایات (له فراه څخه نیولې تر ننگرهاره پوري) یو لږ څه په خپله گټه او تاوان، خیر او شر پوه و او سو، موږ یوازې په کندهار کې د خپل ځوان قشر د یوې دورې (۱۹×۱۵=۳۰۲۸۵) (دېرش زره دوه سوه پینځه اتیا میاشتي چې (۲۵۲۳) کاله کېږي، لولپه کرل او د یوې خاشي غوندي باک موهم نه په کېږي .

د کانکور ځنډېده نه یوازې د ځوانانو د وخت ضایع ده، بلکې ډېر ځوانان له لوړو زده کړو څخه زړه توري کوي.

که تاسې ددې پېړۍ (سدي) د ټولو فارغینو محاسبه وکړئ، چې موږ څوڼه ضایعات ورکړي دي، خدای مه که، گرده به لیوني سوو .
خوشال خان خورا ښه ویلي دي:

چې ئې علم و فضل نه وي، چې پر تخت د بادشاه کښیني
یا یو ایردئ، یا لیوه دئ یا ئې گاو و خر شماره

۱۰- موضوع : د ښوونځیو د سوځولو علل

ددې اهمې موضوع له پاره له سلو قومي مشرانو، عامو خلگو، ښوونکو او د پوهني له اړوند مسولینو سره مرکې سوي او پوښتنلیکونه ورکړه سوي دي. ددې پرڅنگ د کندهار راډیو تلویزیون له آرشیف او ویبسایتونو څخه پخواني مواد او اسناد هم راټول سوي دي .
څېړنه او اسناد ښيي چې له هراته تر چتراله پوري خپلي لمنې ته خپله بلا اخیستي یوو. ددې څېړني پایله د ښوونځیو په سوځولو کې د لاندې سلني رانښيي:
۱۳ په سل کې :- وسله وال طالبان
۳۲ په سل کې :- سیاسي ډلي او تنظیمونه
۵۱ په سل کې :- د باندې سیاست زموږ په خپل لاس
د لسو سره موضوعاتو څېړنه ښيي چې:
که موږ خپله ددې سیمې اولس او خلگ د پیل په غوږ کې بېده و او سو، نور به موهم خوب دروند او ژوند به مو تر وړۍ سپک وي .

کندهار پوهنتون
څېړندوی شېرشاه رشاد
د ۱۳۹۲ ل. کل د غويي ۲۸

د لراوېر برېښنايي کتابتون

قدرمنو لوستونکو !

تاسو کولای سئ د لراوېر وېبپاڼې په برېښنايي کتابتون کې زيات شمېر ارزښتناک او په زړه پوري آثار په خپل تفريحي وخت کې مطالعه کړئ .
د لراوېر انلاين کتابتون ستاسو لپاره د لاندینيو موضوعگانو اړوند آثار پر ليکه کوي :

- اسلام او مذهب
- ساينس او تخنيک
- سپورټ او روغتيا
- تاريخ او سياست
- هنر او ادبيات
- د ماشومانو لپاره
- بېلابېل آثار

www.Larawbar.net/library

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**